

РОЗДІЛ VI. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 78.087.68(075.8)

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-2-14>

ВПЛИВ ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Дудик Р. В.

*кандидат мистецтвознавства, доктор філософії,
доцент кафедри методики музичного виховання та диригування*

Навчально-науковий інститут мистецтв

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

вул. Української перемоги, 34А, Івано-Франківськ, Україна

orcid.org/0000-0001-7737-6688

romanadudyk@ukr.net

Ключові слова: *хорова діяльність, репетиція, хоровий спів, учень, вокально-хорові навички.*

Наукова стаття присвячена вивченню впливу хорової практики на індивідуальний розвиток особистості учня. Вона базується на аналізі результатів психологічних досліджень та спостережень над учасниками хорових колективів різного віку та рівня підготовки.

Стаття розглядає значення хорового співу для учнів у шкільному середовищі, важливість та переваги хорової діяльності в навчальних освітніх закладах. Автор аналізує вплив участі в хорі на різні аспекти розвитку особистості учня. Обговорюється важливість співпраці та взаємодії учнів під час колективного музикування в хоровому колективі. Розглядається позитивний вплив хорового співу на емоційне самопочуття учнів. Зазначається важливість вивчення та виконання різноманітних музичних жанрів та стилів у хоровій практиці для розширення культурного світогляду учнів.

У статті досліджуються різні методи та підходи до організації хорових занять з учнями різного віку та рівня музичної підготовки; розглядаються різноманітні методи музичного навчання в хоровій практиці, такі як вивчення нот, розвиток вокальних навичок, аранжування та інтерпретація музичних творів; висвітлюються позитивні впливи участі в хорі на розвиток когнітивних, емоційних та соціальних навичок учнів, а також їхніх музичних здібностей; обговорюються можливі виклики, з якими зіштовхуються вчителі та учні під час організації та участі в хорових заняттях, а також стратегії для їх подолання.

Стаття висвітлює важливість включення хорового співу до навчальних програм як засобу розвитку різних аспектів особистості учнів та підтримки їхнього успіху в школі; допомагає керівникам шкільних хорових колективів та вчителям музичного мистецтва краще розуміти важливість хорової діяльності та надає корисні поради щодо організації ефективних і стимулюючих хорових занять для учнів.

THE INFLUENCE OF CHORAL ACTIVITIES ON THE DEVELOPMENT OF THE STUDENT'S PERSONALITY

Dudyk R. V.

*Candidate of Arts, Doctor of Philosophy,
Associate Professor at the Department of Music Education and Conducting Methods
Educational and Scientific Institute of Arts
of Prykarpattia National University named after Vasyl Stefanyk
Ukrainian victories str., 34A, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7737-6688
romanadudyk@ukr.net*

Key words: *choral activity, rehearsal, choral singing, student, vocal and choral skills.*

The scientific article is devoted to the study of the influence of choral practice on the individual development of the student's personality. It is based on the analysis of the results of psychological research and observations of choir members of different ages and levels of training.

The article considers the importance of choral singing for students in the school environment, the importance and advantages of choral activity in educational institutions. The author analyzes the influence of participation in the choir on various aspects of the student's personality development. The importance of cooperation and interaction of students during collective music making in the choir is discussed. The positive influence of choral singing on the emotional well-being of students is considered. The importance of studying and performing various musical genres and styles in choral practice for broadening the cultural horizons of students is noted.

The article examines various methods and approaches to organizing choral classes with students of different ages and levels of musical training; various methods of musical education in choral practice are considered, such as learning notes, developing vocal skills, arranging and interpreting musical works; the positive effects of participation in the choir on the development of students' cognitive, emotional and social skills, as well as their musical abilities, are highlighted; potential challenges faced by teachers and students in organizing and participating in choral activities are discussed, as well as strategies for overcoming them.

The article highlights the importance of including choral singing in educational programs as a means of developing various aspects of students' personalities and supporting their success in school; helps school choir directors and music teachers to better understand the importance of choral activities and provides useful tips for organizing effective and stimulating choral activities for students.

Постановка проблеми. У сучасному освітньому контексті ставиться питання про вплив різних видів музичної діяльності, зокрема хорової практики, на індивідуальний розвиток учнів, питання про роль та значення хорового співу для учнів у процесі їхнього загального розвитку. Хоча багато досліджень було проведено щодо впливу музики на психологічний та емоційний стан людини, менше уваги було приділено конкретному впливу хорового співу на індивідуальний розвиток учнів, учнівське навчання та соціальну адаптацію в школі. Стаття спрямована на запо-

внення прогалин у наукових дослідженнях щодо впливу хорового співу у школі та надання педагогам, батькам та адміністрації шкіл інформації про важливість розвитку музичних навичок учнів через хорову практику.

Таким чином, існує потреба глибшого розуміння та дослідження цієї проблеми з точки зору педагогічної теорії та практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації, присвячені хоровій практиці, демонструють зростаючий інтерес до ролі музики в загальному розвитку особи-

стості, особливо у дітей та молоді. Дослідження та публікації сучасних вітчизняних науковців, педагогів, психологів, таких як О. Лобода [2], І. Малашевська [3], О. Матяшук [4], С. Світайло [5], свідчать про важливість та значущість хорової практики для загального розвитку особистості учнів як ефективного засобу соціального, емоційного та академічного розвитку. Дослідження підтверджують, що музична діяльність, зокрема хоровий спів, позитивно впливає на емоційне самопочуття та психологічний стан дітей, знижує стрес, розвиває емоційну стійкість; сприяє підвищенню концентрації, розвитку мовлення та пам'яті, що впливає на загальний успіх у навчанні.

Мета статті полягає у розгляді важливості хорового співу для учнів у шкільному середовищі та визначенні його потенційного впливу на різні аспекти їхнього життя та навчання; визначенні того, як хорова практика може впливати на різні аспекти індивідуального розвитку учнів, такі як соціальні навички, емоційна стійкість, творчий потенціал та академічні досягнення. Шляхом аналізу наявних досліджень та проведення власних спостережень можна розкрити позитивний вплив хорової практики на індивідуальний розвиток особистості учня, виявити, як хоровий спів впливає на навчальні досягнення, соціальні навички, емоційну стабільність та загальний розвиток учнів, що має велике значення для формування ефективних педагогічних стратегій у навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хорова діяльність позитивно впливає на життя школяра, оскільки вона включає не лише музичне виховання, але й розвиток багатьох соціальних та емоційних навичок.

Хорова музика впливає на емоції, спів допомагає учням краще виразити свої почуття та навчитися керувати ними. Вона часто торкається глибоких тем, що дає змогу учасникам досліджувати різні емоційні стани.

Хоровий спів змушує дітей працювати разом, слухати одне одного і координувати свої зусилля для досягнення спільної мети. Це сприяє розвитку навичок колективної роботи та виховує почуття відповідальності [1, с. 191]. Успішні виступи та концерти можуть значно підвищити самооцінку дітей. Вони вчать довіряти собі та своїм здібностям, що позитивно впливає на їхню впевненість у собі. Хоровий спів вимагає регулярних репетицій та відданості. Учні навчаються дотримуватися графіку роботи, відпрацьовувати свої частини та бути відповідальними перед іншими учасниками хору. Він відкриває двері у світ музики, історії та культури. Через хоровий репертуар учні можуть дізнатися про різні музичні стилі, епохи та культури, розширюючи свій світогляд.

Спів у хорі часто включає роботу з текстами різними мовами, що може покращити лінгвістичні здібності дітей. Артикуляція, правильне дихання та вимова також розвиваються через регулярні хорові репетиції. Хоровий спів сприяє кращому диханню та контролю над дихальними шляхами, що є корисним для загального фізичного здоров'я.

Таким чином, хорова діяльність не тільки збагачує культурне та музичне життя школярів, але й сприяє їх соціальному, емоційному та фізичному розвитку.

Хорова практика – це колективна діяльність, пов'язана зі співом у хорі. Вона включає репетиції, де співаки вивчають та вдосконалюють музичні композиції, вивчення музики, розвиток вокальних навичок та виступи перед аудиторією. У хоровій практиці важливі спілкування між учасниками, синхронізація голосів та розуміння музичного матеріалу. Це може бути як хобі, так і професійна діяльність. Хорова практика включає різноманітні жанри музики, від класичної до сучасної, а також різні форми виступів, від концертів до участі в релігійних обрядах чи церковних службах.

Звичайно, вплив хорової практики на індивідуальний розвиток особистості учня – це цікава та важлива тема [2, с. 52]. Хорова практика активно сприяє:

- розвитку вокальних навичок: участь у хорі сприяє розвитку вокальних навичок учня, включно з голосовим контролем, дихальною технікою, інтонацією та виразністю;
- розвитку музичного слуху: регулярні хорові заняття допомагають учням розвивати музичний слух, відзначати різницю в тоновій висоті, розрізняти ритмічні схеми та розуміти музичну форму;
- соціальній взаємодії: участь у колективній музичній діяльності розвиває навички співпраці, комунікації та взаємодопомоги серед учнів;
- розвитку самовираження та емоційної виразності: хорова практика надає можливість учневі виразити свої почуття через музику та виконання тексту, що сприяє їхньому емоційному розвитку та самовираженню;
- вихованню культури: хорова практика розширює загальний світогляд учня, ознайомлюючи його з різноманітним музичним матеріалом різних епох та культур;
- розвитку дисципліни та відповідальності: участь у хорі вимагає від учня пунктуальності, дисципліни та відповідальності перед колективом та диригентом;
- самовдосконаленню та досягненню цілей: спільна мета досягнення високого рівня музичної виконавської майстерності може стати стимулом для учня для самовдосконалення та досягнення своїх цілей;

– підвищенню самооцінки та впевненості: успішні виступи на публіці та позитивне сприйняття колективу можуть підвищити самооцінку та впевненість учня у власних силах.

Звісно, хорова практика справляє значний психологічний вплив на індивідуальний розвиток особистості учня, а саме:

– на збільшення самовпевненості: участь у хорі допомагає йому відчувати себе частиною команди (колективу) та долучитися до спільного музичного процесу, а публічні виступи можуть сприяти підвищенню самовпевненості та відчуттю власної важливості;

– на розвиток комунікативних навичок: участь у хорі вимагає спілкування та співпраці з іншими учасниками групи, що сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню слухати і взаємодіяти з іншими, а також розвиває вміння працювати в колективі;

– на стресорозрядку: музика має великий потенціал зняти стрес та підвищити настрій; хорова практика, зокрема колективний спів, може стати ефективним засобом релаксації та зняття напруги для учня, особливо в періоди інтенсивних навчальних навантажень [4, с. 56];

– на підвищення емоційного благополуччя: спільне музикування може сприяти вираженню емоцій та підвищити настрій, а радість від спільного музикування та досягнень у хорі здатна позитивно впливати на загальний емоційний стан учнів;

– на розвиток самовираження: участь у хорі надає учневі можливість виражати свої почуття та емоції через музику, це може бути особливо корисним для тих, кому не завжди зручно виражати свої почуття словами;

– на відчуття приналежності: хор – це команда, і участь у ньому може надати учневі відчуття приналежності до колективу, це особливо важливо в навчальному середовищі, де може бути важко знайти своє місце.

Ці аспекти демонструють, що хорова практика не лише сприяє музичному розвитку, але й справляє значний психологічний вплив на учнів, допомагаючи їм зростати як особистостям та ставати більш впевненими та збалансованими людьми.

Хорові репетиції можна зробити цікавими та продуктивними для учнів, використовуючи різноманітні підходи та методики. Рекомендуємо кілька практичних порад.

1. Використання різноманітного хорового матеріалу. Включайте різноманітні музичні жанри та стилі, щоб учні мали можливість спробувати щось нове та захоплююче.

2. Активна участь учнів. Залучайте учнів до процесу репетицій, дозволяючи їм вносити свої ідеї щодо вибору музики, аранжування та інтерпретації.

3. Використання групових вправ. Проводьте вправи, які сприяють злагодженості та співробітництву учасників. Наприклад, групові вправи на покращення дикції, дихання та інтонації.

4. Використання ігрових елементів. Додайте гру до репетицій, наприклад конкурси на кращий виконавський етюд чи імпровізаційні вправи, щоб зберегти інтерес та мотивацію учнів.

5. Використання технологій. Використовуйте аудіо- та відеоматеріали для демонстрації зразків виконання, а також спеціалізовані програми для вивчення партій та покращення вокальних навичок.

6. Виступи та концерти. Плануйте регулярні виступи для хору, які стимулюють учнів до підготовки та демонстрації своїх досягнень перед аудиторією.

Забезпечення цікавої та змістовної хорової практики допоможе залучити учнів до процесу вивчення музики та розвинути їхні таланти та навички.

На хорових репетиціях для заохочення та цікавості необхідно використовувати різноманітний жанрово-стильовий репертуар.

Класична музика (вивчення творів відомих композиторів, таких як Моцарт, Бах, Гендель). Репертуар може включати як хоральні відомі твори, так і складніші поліфонічні композиції.

Народна музика (етнічні пісні та музика різних країн та культур, наприклад українські, ірландські, африканські, латиноамериканські народні мелодії).

Сучасна музика (популярні пісні та хіти останніх років або аранжування сучасних композицій для хору, пісні в різних жанрах, таких як поп, рок, реггі, фанк).

Джазова музика (вивчення джазових стандартів або аранжування відомих джазових композицій для хору). Джазові гармонії та імпровізації можуть додати нового виміру до звучання хору.

Світова музика (хорові твори різних культур світу, зокрема музика Азії, Африки, Латинської Америки та інших регіонів).

Музичні експерименти (створення та виконання аранжувань, які поєднують елементи різних жанрів та стилів, наприклад сучасна композиція з класичними елементами або джазова обробка народної пісні).

Використання різноманітних музичних жанрів допоможе учням розширити свій музичний досвід та експериментувати з різними стилями [3, с. 47], що зробить хорові репетиції захоплюючими та цікавими.

На репетиціях для розширення та покращення навичок хорового виконання, а саме дикції, дихання та інтонації, хормейстер використовує низку вокально-хорових вправ.

Вправи на дихання:

– дихальна гімнастика (глибокі, повільні вдихи через ніс і такі ж повільні, рівні видихи через рот, зосереджуючись на розширенні дихальних шляхів);

– дихальні вправи з рухом (вправи, що поєднують рухи тіла з диханням, наприклад, треба піднімати руки вгору на вдиху та опускати їх на видиху).

Вправи на дикцію:

– артикуляційні вправи (вимовляти складні фрази чітко та швидко);

– вправи на вимову звуків (виконувати вправи для виправлення проблем з вимовою конкретних звуків, наприклад «Сонце сіяє, сонце гріє, сніг розтанув, синиці свистять»).

Вправи на інтонацію:

– мелодійні мантри (звукова медитація): повторення фрази або мелодії з різною інтонацією, навчаючи учасників управляти тоном та емоційним виразом;

– підсилення інтонації через рухи: хористи виражають різні емоції через рухи тіла та інтонацію під час виконання музики;

– вправи на злагодженість та співробітництво: вправи, що вимагають спільних зусиль та взаємодії між учасниками, наприклад спільного вирішення завдань з покращення техніки виконання;

– імпровізаційні вправи: кожен хорист додає свій голос або ритм до загальної музичної структури, що сприяє злагодженості та взаєморозумінню.

Ці вправи можуть бути використані для сприяння злагодженості та співробітництва учасників [5, с. 23–27], а також для зміцнення зв'язку між учасниками хору.

Для того щоб зберегти інтерес та мотивацію учнів до хорових репетицій, можна до творчого процесу додати кілька цікавих ігор.

1. «Хоровий челендж». Означає таке завдання, яке треба виконати, передати свої результати іншому і поділитися своїми досягненнями. Потрібно розділити учасників хору на команди і дати кожній команді завдання виконати певну пісню або частину пісні з використанням різних вокальних ефектів або інтерпретацій. Після цього команди обмінюються досвідом і порівнюють результати.

2. «Музичні диктанти». Проводяться ігри, де учасники хору повинні визначити ноти, ритм або мелодію під час прослуховування аудіозапису. Це сприятиме розвитку музичного слуху та покращить технічні навички.

3. «Вокальний батл». Слід заохочувати учасників хору виконувати сольні частини пісень або імпровізувати вокальні рифи. Це не тільки стимулює самовираження, але й розвиває вокальні навички.

4. «Музичні кросворди». Треба створити кросворди або головоломки, де слова або фрази пов'язані з музичними термінами, композиторами, жанрами тощо. Учасники хору можуть розв'язувати ці задачі під час перерв або як частину загальної вправи.

5. «Музичні естафети». Необхідно організувати естафетні змагання, де учасники хору повинні виконати певні музичні завдання, наприклад відтворити ритм на різних інструментах, виконати частину пісні з певними вокальними ефектами.

Ці ігри допоможуть зберегти інтерес та мотивацію учнів під час репетицій, а також сприятимуть розвитку різних аспектів хорової практики.

Для демонстрації зразків виконання на репетиціях хору можна використовувати різноманітні аудіо- та відеоматеріали. Наведемо декілька можливостей.

1. Аудіозаписи. Відтворення аудіозаписів професійних виконавців пісень або хорових композицій, щоб учасники хору можуть почути ідеальний звуковий зразок та спробувати його виконати або використати як джерело натхнення.

2. Відеозаписи. Показ відеозаписів виступів відомих хорових колективів або індивідуальних виконавців, щоб демонструвати не лише звукові, але й візуальні аспекти виконання.

3. Інструкційні відеоролики. Використання відеоматеріалів, які пояснюють техніку виконання певних вокальних або музичних елементів, таких як дихання, артикуляція, інтонація.

Щодо спеціалізованих програм для вивчення хорових партій та покращення вокальних навичок, наведемо деякі з найпопулярніших.

1. SmartMusic. Ця програма дає змогу виконавцям записувати свій вокальний або інструментальний виступ і отримувати негайний зворотний зв'язок щодо їхньої техніки та виконання.

2. Singer's Studio. Це мобільна програма, яка надає вокалістам будь-якого рівня, від початківців до професіоналів, вправи для вивчення та покращення їхніх вокальних навичок, зокрема з голосового аналізу.

3. Vanido. Ця програма надає індивідуальні вправи для покращення техніки виконання, включно з диханням, артикуляцією та інтонацією.

Ці програми можуть бути корисними для учасників хору як для самостійної роботи, так і для використання під час групових репетицій. Вони допоможуть кожному учаснику вдосконалити свої вокальні навички та забезпечити індивідуальний зворотний зв'язок.

Висновки. Проведене дослідження та виконання поставлених завдань підтвердили правомірність висунутої гіпотези й дали змогу дійти таких висновків:

– участь у хоровій практиці сприяє формуванню соціальних навичок, таких як спілкування, співпраця та взаємодія з іншими учасниками колективу;

– хорова практика надає учням можливість виразити свої почуття та емоції через музику та спільне музикування;

– участь у хорі стимулює творчий потенціал учня, допомагаючи йому виявляти і розвивати музичні таланти та здібності;

– регулярні тренування і виступи у хорі сприяють вихованню дисципліни та відповідальності учня;

– успішні виступи на сцені допомагають учням збільшити самовпевненість та підвищити віру у власні здібності;

– вивчення музики та виконання хорових композицій сприяє розвитку когнітивних функцій, таких як концентрація, пам'ять та увага;

– музична діяльність, зокрема хоровий спів, може стати засобом відпочинку та релаксації для учнів, допомагаючи їм керувати стресом та емоціями;

– хорова практика може сприяти розширенню світогляду учнів, ознайомлюючи їх з різноманітними музичними жанрами, стилями та культурними традиціями.

Отже, участь учнів шкільних навчальних закладів у хоровій діяльності позитивно впливає на його індивідуальний розвиток як особистості, сприяючи їхньому зростанню як музикантів, соціальних і культурних суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик Р. Особливості впливу класичної музики на формування особистості дітей. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки: теорія та практика*. 2020. № 2. С. 187–192. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-2-29>.
2. Лобода О. Категорії «творчість» і «музичні здібності»: психологічний та педагогічний підходи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2019. Вип. 26. С. 49–54. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/26542>.
3. Малашевська І., Лазука М. Вплив музики на формування особистості молодого покоління. *Збірник наукових праць: педагогічні науки*. 2020. Вип. 93. С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-93-6>.
4. Матящук О., Шумська В. Психологічні аспекти впливу музичного мистецтва на формування національної свідомості особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 1. С. 55–58. DOI: 10.32840/1992-5786.2019.63-1.11.
5. Світайло С. Методика роботи з дитячим хоровим колективом: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації. Київ: Коледж Київського університету ім. Бориса Грінченка, 2016. 140 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14757>.

REFERENCES

1. Dudyk R. (2020). Osoblyvosti vplyvu klasychnoi muzyky na formuvannia osobystosti ditei [Features of the influence of classical music on the formation of children's personality]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Pedagogical sciences: theory and practice*. № 2. P. 187–192 [in Ukrainian].
2. Loboda O. (2019). Kategoriai "tvorchist" i "muzychni zdibnosti": psykhologichnyi ta pedahohichnyi pidkhody [Categories of "creativity" and "musical abilities": psychological and pedagogical approaches]. *Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 14: Theory and Methods of Art Education*. Issue 26. P. 49–54 [in Ukrainian].
3. Malashevskaya I., Lazuka M. (2020). Vplyv muzyky na formuvannia osobystosti molodoho pokolinnia [The influence of music on the formation of the personality of the younger generation]. The influence of music on the formation of the personality of the younger generation. *Collection of scientific works: pedagogical sciences*. Issue 93. P. 44–49 [in Ukrainian].
4. Matiashchuk O., Shumska V. (2019). Psykhologichni aspekty vplyvu muzychnoho mystetstva na formuvannia natsionalnoi svidomosti osobystosti [Psychological Aspects of the Influence of Musical Art on the Formation of National Consciousness]. *Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary Schools*. No. 63, Vol. 1. P. 55–58 [in Ukrainian].
5. Svitailo S. (2016). Metodyka roboty z dytiachym khorovym kolektyvom [Methods of working with a children's choir]: Study guide for students of higher education institutions of III–IV accreditation levels. Kyiv: Borys Grinchenko University College, 140 p. [in Ukrainian].